

Badanie wśród policjantów patrolowych na temat procedury „Niebieskie Karty”

Raport z badania przeprowadzonego dla:

Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

<u>WPROWADZENIE</u>	3
<u>OGÓLNA WIEDZA O PROCEDURZE „NIEBIESKIE KARTY”</u>	3
<u>DOŚWIADCZENIA ZWIĄZANE Z PROCEDURĄ „NIEBIESKIE KARTY” I JEJ OCENA</u>	5
<u>SPOSOBY POSTĘPOWANIA W RÓŻNYCH PRZYPADKACH PRZEMOCY DOMOWEJ</u>	6
<u>OCENA RÓŻNYCH INSTYTUCJI W ZAKRESIE POMOCY OFIAROM PRZEMOCY</u>	7
<u>OPINIE DOTYCZĄCE PRZEMOCY W RODZINIE</u>	7

Wprowadzenie

Badanie dotyczące procedury przeprowadzania interwencji domowej wobec przemocy w rodzinie „Niebieskie Karty” obejmowało trzy grupy respondentów: policjantów patrolowych, dzielnicowych oraz pracowników ośrodków opieki społecznej.

Wywiady z wszystkimi grupami respondentów przeprowadzane były równolegle w dniach 19 października – 8 listopada 2005 w wylosowanych do badania gminach na terenie całej Polski.

W badaniu wzięło udział łącznie 301 policjantów patrolowych.

Celem projektu było poznanie poziomu wiedzy pracowników badanych instytucji na temat procedury „Niebieskie Karty” oraz ich opinii i doświadczeń zawodowych związanych z realizacją tej procedury.

Badanie przeprowadzone było metodą bezpośrednich wywiadów kwestionariuszowych przy użyciu narzędzia przygotowanego przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

W poniższej tabeli przedstawiona jest szczegółowa struktura badanych osób ze względu na ich płeć, wiek, wielkość miejscowości, wykształcenie i staż pracy w zawodzie.

Tab. 1.1.: Profil respondenta

Baza: wszyscy badani policjanci patrolowi, n=301

Płeć	Kobieta	4%
	Mężczyzna	96%
Wiek	Do 30 lat	42%
	31-40 lat	48%
	41-50 lat	9%
	Brak odpowiedzi	1%
Wielkość miejscowości	miasto 200 tys. +	20%
	miasto 50 – 200 tys.	22%
	miasto do 50 tys.	37%
	wieś	21%
Wykształcenie	średnie	83%
	policealne	3%
	licencjat	2%
	wyższe	12%
Staż pracy	1-5 lat	29%
	6-10 lat	31%
	11-20 lat	37%
	ponad 20 lat	3%

Ogólna wiedza o procedurze „Niebieskie Karty”

Procedura „Niebieskie Karty” zdaniem większości badanych policjantów służy przede wszystkim dostarczeniu ofierze/ ofiarom przemocy w rodzinie informacji prawnej oraz informacji o możliwościach dalszego szukania pomocy (87%) a także ułatwieniu dzielnicowemu prowadzenia dalszych działań prewencyjnych wobec rodziny, w której jest przemoc oraz uruchomieniu i usprawnieniu współpracy z innymi służbami społecznymi przeciwdziałającymi przemocy w rodzinie (84%). Nieco mniejsze wskaźniki uzyskały odpowiedzi, że działania policjanta posługującego się „Niebieską Kartą” mają na celu rozpoznanie skali zjawiska i zagrożeń w rodzinie (74%) a także rejestrację śladów i przebiegu wydarzeń oraz podjętych czynności, gromadzenie informacji z interwencji domowych i stały kontakt z zagrożoną rodziną (67%).

Cztery piąte badanych policjantów jest przekonanych, że w skład dokumentu „Niebieska Karta”

wchodzi dwa formularze A i B (w przypadku miast powyżej 200 tysięcy mieszkańców odsetek ten wyniósł 66%), co dziesiąty uważa, że są to trzy dokumenty A, B i C, a 7% - że cztery dokumenty A, B, C i D. Karta B zdaniem 82% respondentów jest przeznaczona dla ofiary przemocy (w przypadku dużych miast 10% policjantów nie wiedziało, dla kogo przeznaczony jest ten dokument).

Na stan wiedzy policjantów nie wpłynął fakt uczestniczenia w szkoleniu.

Sytuacje przemocy domowej, z jakimi przede wszystkim kojarzona jest procedura „Niebieskich Kart” to przemoc fizyczna i psychiczna (odpowiednio 99% i 98% wskazań). Wykorzystywanie seksualne jako sytuacja, której dotyczy procedura wskazane było przez 72% badanych, a zaniedbywanie przez zaledwie 38% (w dużych miastach ta sytuacja została wskazana przez 49% badanych z tej grupy, na wsi przez 21%).

Czynnościami zidentyfikowanymi przez niemal wszystkich badanych jako te, które policjanci mają do wykonania po przybyciu na miejsce wezwania i potwierdzeniu zasadności wezwania były:

- ustalenie tożsamości uczestników zdarzenia (97%),
- rozpoznanie zaistniałej sytuacji (96%).

Sprawdzenie stanu trzeźwości sprawcy, wypełnienie karty A oraz przeprowadzenie rozmowy pouczającej ze sprawcą również były wymieniane przez znaczne odsetki badanych (odpowiednio 80%, 78% i 75%).

Nieco ponad połowa policjantów (55%) jest zdania, że do takich rutynowych czynności należy również pouczenie ofiary, w jaki sposób może się zachowywać, by nie prowokować ataków agresji ze strony sprawcy.

Stan wiedzy na temat czynności, które powinny zostać podjęte w czasie interwencji był zbliżony we wszystkich badanych podgrupach.

Większość respondentów jest zdania, że dla zapewnienia bezpieczeństwa uczestnikom zdarzenia policjant ma prawo:

- zatrzymać i umieścić w izbie wytrzeźwień osoby w stanie nietrzeźwym (94%),
- zatrzymać trzeźwego sprawcę przemocy gdy jego postępowanie zagraża życiu i zdrowiu domowników (91%),
- użyć kajdanek do obezwładnienia sprawcy (80%),
- zabrać dzieci i umieścić w pogotowiu opiekuńczym oraz powiadomić Sąd Rodzinny (77%) – częściej wskazywane przez policjantów z dużych miast (84%).

Respondenci niemal jednogłośnie stwierdzili, że w czasie rozmowy z ofiarą przemocy w trakcie interwencji należy uważnie wysłuchać relacji z przebiegu zdarzenia (98%). Nieco mniej osób (88%) było zdania, że podczas takiej rozmowy należy również dostarczyć pisemnych informacji gdzie i jaką pomoc ofiary przemocy mogą uzyskać i zmotywować do skorzystania z oferty pomocowej. Postrzeganie jak powinna wyglądać rozmowa było takie samo w grupie osób, które przeszły szkolenie i tej, która na szkoleniu nie była.

Doświadczenia związane z procedurą „Niebieskie Karty” i jej ocena

Spośród wszystkich rodzajów przemocy rodzinnej, badani policjanci patrolowi w ostatnim roku najczęściej mieli do czynienia z przypadkami ofiar przemocy fizycznej (90% respondentów) oraz osób poważnie krzywdzonych emocjonalnie w rodzinie (79%). Połowa badanych spotkała się z przypadkami dzieci poważnie zaniedbywanych, a zaledwie jedna piąta z przypadkami osób wykorzystywanych seksualnie w rodzinie.

Aż jeden na czterech policjantów, którzy zetknęli się z ofiarami przemocy fizycznej w ostatnim roku miał do czynienia z ponad 20 takimi przypadkami. Z kolei przypadki osób wykorzystywanych seksualnie w rodzinie były stosunkowo rzadkie – 82% badanych spotkało się z mniej niż 6 przypadkami. Poniższa tabela przedstawia szczegółowy rozkład odpowiedzi na to pytanie.

Tab. 1.2.: Liczba przypadków ofiar przemocy w ciągu ostatniego roku
Baza: osoby, które miały do czynienia z przypadkami danego rodzaju przemocy

	Baza:	Do 5 przypadków	6-10 przypadków	11-15 przypadków	16-20 przypadków	21 i więcej przypadków	Brak odpowiedzi
Ofiary przemocy fizycznej w rodzinie	n=272	29%	21%	9%	8%	23%	11%
Osoby poważnie krzywdzone emocjonalnie w rodzinie	n=237	44%	19%	7%	4%	14%	11%
Dzieci poważnie zaniedbywane	n=149	57%	15%	2%	3%	9%	13%
Osoby wykorzystywane seksualnie w rodzinie	n=49	82%	4%	-	-	-	14%

Blisko dwie trzecie badanych policjantów patrolowych przyznaje, że we wszystkich przypadkach przemocy domowej stosowali procedurę „Niebieskich Kart”. Nigdy nie stosowało jej zaledwie 8% badanych (w grupie przeszkolonych odsetek ten wyniósł jedynie 2%).

Główne powody, dla których procedura nie była zawsze stosowana to:

- brak czasu i możliwości (14% policjantów, którzy nie zawsze stosowali „Niebieską Kartę”)
- brak takiej potrzeby (13%)
- osoba pokrzywdzona tego nie chciała (11%).

Oceniając procedurę „Niebieskie Karty” pod kątem skuteczności pomagania osobom doznającym przemocy z jej wykorzystaniem, 57% badanych przyznało, że jest ona raczej lub bardzo skuteczna, przy czym bardzo skuteczna jest ona jedynie w opinii 5% badanych – w przypadku policjantów z dużych miast powyżej 200 tysięcy mieszkańców odsetek osób uważających procedurę za skuteczną był zdecydowanie niższy i wyniósł 39% (nikt nie uznał jej za bardzo skuteczną). 17% respondentów uważa takie działania za raczej lub zupełnie nieskuteczne.

Nieco lepiej badani ocenili sensowność pomagania ofiarom przemocy w rodzinie poprzez realizację procedury „Niebieskie Karty” – ponad ¾ respondentów (77%) uznało to za działanie sensowne (28% nawet za bardzo sensowne) w porównaniu do zaledwie 10% uznających je za działanie mało

sensowne lub wręcz bezsensowne. W grupie policjantów z dużych miast sensowność realizacji procedury widziało jedynie 61% badanych.

Swoje własne kompetencje w zakresie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie oraz znajomość „Niebieskiej Karty” badani policjanci ocenili dość wysoko. Blisko 90% z nich uznało swoje przygotowanie do pomagania ofiarom przemocy w rodzinie oraz znajomość procedury „Niebieskich Kart” jako raczej lub bardzo dobre, niemal co piąty uważa je wręcz za bardzo dobre. Osoby uczestniczące w szkoleniu swoją wiedzę uznali za wystarczającą w 96% - w porównaniu do osób, które nie zostały przeszkolone wśród których odsetek ten wyniósł 80%.

Umiejętność posługiwania się procedurą u policjantów odpowiedzialnych za interwencje ogólnie ocenili jednak nieco niżej – trzy czwarte z nich przyznało raczej lub bardzo wysokie oceny. W tym przypadku również szkolenie wpłynęło na podwyższenie ocen – w tej grupie osoby, które oceniły swoje kompetencje wysoko wyniósł 82% (wśród nieprzeszkolonych – 67%).

Spośród badanych osób ponad połowa (57%) uczestniczyła w szkoleniach dotyczących procedury „Niebieskie Karty”. W szkoleniach częściej brali udział policjanci z większym stażem – powyżej 20 lat – 65% z tej grupy. Szkolenia te organizowane były głównie przez Komendy Policji (75%) oraz szkoły policyjne (12%).

Sposoby postępowania w różnych przypadkach przemocy domowej

Najczęściej policjanci patroli interwencyjnych uczestniczący w badaniu uznają policję jako instytucję właściwą do interwencji w przypadkach, gdy dziecko jest zmuszane do praktyk seksualnych przez członka rodziny (97% badanych) oraz gdy dziecko karane jest biciem (86% badanych).

Inne instytucje, od których większość policjantów oczekiwałaby interwencji w przypadku wykorzystywania seksualnego to prokuratura (91%) oraz sąd rodzinny (81%). Pozostałe instytucje, czyli poradnia zdrowia (w tym przypadku mniej wskazań w dużych miastach), szkoła/ przedszkole oraz ośrodek pomocy społecznej, mają w takich przypadkach do odegrania mniejszą rolę – wymieniło je odpowiednio 59%, 58% oraz 44% respondentów.

Przy przemocy fizycznej właściwe do interwencji zdaniem zdecydowanej większości badanych są również sąd rodzinny (80%), szkoła/ przedszkole (71%), a mniejsza rola przypada prokuraturze (58%), ośrodkom pomocy społecznej (57%) oraz poradnia zdrowia (47%).

Gdy dziecko jest zaniedbane, brudne, głodne, źle ubrane, zdaniem badanych policjantów, zareagować powinien przede wszystkim ośrodek pomocy społecznej (94%), a następnie szkoła/ przedszkole (79%) – osoby z wyższym wykształceniem wskazywały tę instytucję częściej (92% wskazań), sąd rodzinny (66%), poradnia zdrowia (60%). Policja i prokuratura natomiast są w takich przypadkach dużo mniej właściwe do interwencji (odpowiednio 52% i 24%).

W przypadkach, gdy rodzice stale krzyczą na dziecko, poniżają je i odtrącają badani policjanci nie wskazali jednoznacznie na jedną instytucję, która jest właściwa do interwencji. Zbliżone odsetki

badanych były zdania, że taka interwencja powinna wyjść ze strony szkoły/ przedszkola (72%), sądu rodzinnego (68%), ośrodka pomocy społecznej (68%), policji (66%). Nieco mniejszą rolę przypisali natomiast poradni zdrowia (45%) i prokuraturze (33%).

Ocena różnych instytucji w zakresie pomocy ofiarom przemocy

Oceniając pomoc osobom doznającym przemocy w rodzinie świadczoną przez różne instytucje, policjanci z patroli interwencyjnych najlepiej ocenili policję – 65% przyznało, że policja pomaga takim osobom, natomiast 33% było zdania, że ‘starają się, ale mają ograniczone możliwości’.

Kolejną najlepiej ocenianą grupą byli pedagodzy szkolni – w ich przypadku odpowiedź ‘pomagają’ wskazało 49% respondentów oraz pracownicy socjalni (42% wskazań – w dużych miastach jedynie 28%). Stosunkowo nisko w tej ocenie wypadli lekarze – co trzeci respondent nie potrafił ocenić pomocy, jaką świadczą, i podobny odsetek przyznał, że rzeczywiście pomagają oni ofiarom przemocy. Niskie wskaźniki uzyskali również nauczyciele (35% odpowiedzi ‘pomagają’). Poniżej zestawione są szczegółowe odpowiedzi.

Tab. 1.3.: Ocena pomocy osobom doznającym przemocy świadczonej przez różne instytucje
Baza: wszyscy badani policjanci patrolowi, n=301

	Pomagają	Starają się, ale mają ograniczone możliwości	Wcale nie pomagają	Trudno powiedzieć
Policjanci	65%	33%	-	2%
Pedagodzy szkolni	49%	24%	5%	22%
Pracownicy socjalni	41%	26%	8%	25%
Członkowie gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych	38%	19%	11%	33%
Nauczyciele	35%	28%	10%	27%
Lekarze	32%	15%	20%	33%

Opinie dotyczące przemocy w rodzinie

Na zakończenie wywiadu respondenci zostali poproszeni o ustosunkowanie się do różnych stwierdzeń dotyczących przemocy w rodzinie. Większość z nich stanowiły funkcjonujące w społeczeństwie negatywne stereotypy na temat sprawców i ofiar przemocy, których społeczna akceptacja znacznie utrudniać walkę ze zjawiskiem przemocy domowej. Większość respondentów nie zgodziła się z tymi opiniami.

Niemal wszyscy (ponad 90% badanych) byli zgodni, że nieprawdziwe są stwierdzenia:

- ‘Wyłącznie kobieta jest odpowiedzialna za relacje w rodzinie’,
- ‘Istnieją okoliczności, które usprawiedliwiają przemoc w rodzinie’,
- ‘Dla dobra dzieci kobieta powinna zostać z mężem, nawet jeśli on ją bije’,
- ‘Nieupoważnieni przez nikogo świadkowie nie powinni się wtrącać w sprawy rodzinne’,

Również bardzo dużo badanych (70-90%) nie zgadza się z tym, że:

- ‘Ofiarom przemocy nie warto pomagać’ (90%),
- ‘Rodzice mają prawo bić swoje dzieci’ (88%),
- ‘Wierzący i praktykujący mężczyźni nie biją swoich żon’ (87%).

- 'Bite kobiety są współodpowiedzialne za przemoc w rodzinie' (86%),
- 'Bicie jako forma kary fizycznej w stosunku do dziecka może powodować szkody, ale częściej jest pożyteczne wychowawczo' (85%)
- 'Mężczyzna przestanie stosować przemoc gdy trafi na właściwą kobietę' (78%),
- 'Kiedy mężczyzna przestanie pić, nie będzie również bił' (77%),
- 'Bite kobiety mogą zawsze opuścić dom' (77%).
- 'Ofiara często prowokuje zachowanie nacechowane przemocą u jego sprawcy' (76%),
- 'Przemoc w rodzinie jest problemem głównie ludzi pochodzących z „marginesu społecznego”' (76%),
- 'Kobieta może swoją dobrocią pokonać złe skłonności partnera' (74%).

Jedynym stwierdzeniem, z którym zgodziła się większość respondentów (76%) to: 'Przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol'. Można z tego wywnioskować, że zjawiska alkoholizmu i przemocy rodzinnej, są w opinii policjantów patrolowych ściśle ze sobą powiązane.

Natomiast zdania respondentów były najbardziej podzielone w przypadku takich stwierdzeń jak:

- 'Bijący mężczyźni to nieudacznicy bez charakteru' – zgodziło się z nim 45% badanych, nie zgodziło 35%, a reszta nie potrafiła zająć stanowiska w tej kwestii,
- 'Kobiety z miłości godzą się na przemoc w rodzinie' – odsetki osób, które zgodziły się z tym stwierdzeniem i nie zgodziły były takie same i wyniosły 42%.
- 'Sprawca przemocy zmieni się, jeśli zrozumie, że źle postępuje' – takiego zdania było 44% badanych, nie zgodziło się z nim 35%.